

Den vandrande gotlänningen

Fastlandsfynd med gotländska mynt

Uppsats (II) i arkeologi
Stockholms Universitet
VT 2012
Peter Nelson
Handledare: Kenneth Jonsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
1.1 Introduktion	2
1.2 Syfte	2
1.3 Bakgrund	2
1.4 Frågeställningar	2
1.5 Teori	3
1.6 Metod	3
2. Mynten	3
2.1 Penningar	3
2.2 Gotar/örtugar	4
2.3 Hvid / dansk mynträkning	4
3. Fynden	5
3.1 Allmänt	5
3.2 Period 1140 – 1225	5
3.3 Period 1225 – 1288	6
3.4 Period 1288 – 1420	6
3.5 Period 1420 – 1450	6
3.6 Period 1450 – 1500	7
3.7 Period 1500 – 1537	7
3.8 Analys & diskussion	8
4. Sammanfattning	9
5. Referenser	10

Abstract: This paper deals with the finds of coins minted on Gotland c. 1140 – 1537 and found on the mainland of Sweden. It will show how the distribution of the coins changes over time, where we have found what and during which period it was used. This I will show through charts and dispersion maps. The biggest concentration of coin finds are in Småland, Östergötland and Öland. Together they account for 87.3 % (742 of 850) of the total material in this paper.

Omslagsbild: De översta två bilderna är på en gote som hittades i Hossmo kyrka i Småland. Präglad ca 1420. De undre två bilderna är på en gotländsk skilling från Sören Norby ca 1523-1525. Hittad vid Stora Haglunda på Öland. Millimeterskala till höger.

1. Inledning

1.1 Introduktion

Gotland började med en egen myntning ca 1140 och den fortgick till 1537. De mynt som 1554 slogs för cirkulation på Gotland präglades i Köpenhamn (Lagerqvist 1970:156). En del av dessa mynt hamnade på det svenska fastlandet. Denna uppsats kommer att behandla de mynt som hittats i städer, borgar, kloster, kyrkor och landsbygdsmiljöer och kan klassas som hopade och lösa myntfynd. Tanken är att med tabeller och spridningskartor kunna visa och analysera hur, var och när mynten har cirkulerat. Det ska tilläggas att det inte bara är på det medeltida svenska fastlandet man har hittat gotländska mynt, men i denna uppsats har jag valt att enbart behandla dessa fynd. Jämtland är med p.g.a. att det tillhörde Uppsala stift samt de många fynden av gotländskt material även om landskapet egentligen tillhörde Norge. Totalt behandlar denna uppsats 850 mynt hittade på 104 fyndplatser från Norrbotten i norr till Småland i söder.

På det svenska fastlandet präglades det mynt från ca 1150 i västra Götaland (Lödöse) resp. från ca 1180 i Svealand (Sigtuna). Innan 1140 var det myntimport från främst England och Tyskland som tillgodosatt det monetära behovet. Ca 1250 tar kungamakten över kontrollen av myntcirkulationen i östra Götaland vilket tydligt framgår i fig. 6 och 7. Runt 1290 (Holmberg 1995:66) övergick man också till en gemensam mynträkning på det svenska fastlandet, nämligen den svealändska som var 192 penningar på en mark. Gotlänningarna fortsatte dock att prägla och att exportera mynt (enligt tidigare mynträkning 288 penningar på en mark) som vi ser av materialet på fastlandet.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att göra en sammanställning av hopade fynd och lösfynd med gotländska mynt som hittats på det medeltida svenska fastlandet samt Jämtland. Baserat på fyndorterna kan man då få en bild av vilka vägar mynten har färdats innan de tappats. Även fyndkontexterna kan kanske ge kunskap om hur och vem som använde mynten.

1.3 Bakgrund

Nanouschka Myrberg behandlade i sin doktorsavhandling 2008 "Ett eget värde – Gotlands tidigaste myntning, ca 1140-1220", d.v.s. fokus på den äldsta myntningen (Myrberg 2008). Brita Malmer har också behandlat ämnet summariskt 1980 i "Den senmedeltida penningen i Sverige" (Malmer 1980:83,150). Jag har även arbetat med boken "Myntningen i Sverige 995-1995, Numismatiska Meddelanden XL" från 1995 där bl.a. Kenneth Jonsson och Kjell Holmberg har skrivit artiklar. Utöver dessa så finns det mängder med böcker och artiklar som tar upp ämnet med de gotländska mynten, men av uppenbara skäl kommer jag inte att redovisa alla.

I denna uppsats behandlas som nämnts tidigare, hopade fynd och lösfynd från städer, borgar, kloster, kyrkor och övrigt som landsbygdsmiljöer.

Materialet som uppsatsen behandlar är till största delen mynt av de små valörerna. Mynt som t.ex. offrats åt helgonbilder, altaret eller offerstocken i kyrkorna, men tappats på golvet istället och inte tagits upp (Klackenberg 1992:34-39). Kanske var de omöjliga att hitta igen om personen ens märkte att de tappat myntet, kanske var de inte värda mödan att leta.

1.4 Frågeställningar

De frågeställningar jag kommer att arbeta med under denna uppsats är; var återfinns mynten? Under vilken period hamnade de där? Vad kan det berätta för oss?

1.5 Teori

Min teori i denna uppsats baseras på att lösfynd och hopade fynd speglar den cirkulation, dvs. den mängd och spridning mynten hade när de var gångbara. Om man ska vara källkritisk, vilket man ska vara så behöver dock inte detta material vara representativt för vilka mynt som cirkulerade under den perioden. Min teori är dock att man i viss mån även kan se fluktuationer i cirkulationsmängden baserat på antalet myntfynd.

1.6 Metod

De metoder jag kommer att arbeta med är främst genom att göra en rumslig spatial och kvantitativ jämförelse av materialet över de olika perioderna. Detta gör jag genom att göra en databas över fynden och sedan applicera detta till spridningskartor samt tabeller. Det är dessa som kommer att ligga till grunden för mina tolkningar av resultaten.

2. Mynten

2.1 Penningar

Den gotländska myntpräglingen började ca 1140. Valören som präglades var penningen (Myrberg 2008:20). Gotland hade en mynträkning på 1 mark = 288 penningar (Jonsson 1995:50). Den stora skillnaden mellan de fastlandspräglade mynten och de gotländska är att det gotländska saknar koppling till någon kungamakt via motiven på mynten. Penningen präglades i början som ett tvåsidigt mynt fram till 1288 och från 1288 som rena brakteater, båda i nästan rent silver och hade en medelvikt på 0,17 g (Lagerqvist 1970:75). Penningen som präglades under perioden 1140 till runt 1288 delas in i två grupper (Thordeman 1936, grupp II & grupp III; Lagerqvist 1970, grupp XX och XXII). Motiven på den äldsta gruppen (fig. 1) föreställer ett hjul, ett kors eller en stjärna på åtsidan och en bild på en (trolig) kyrkogavel på frånsidan (Myrberg 2008:57). På åtsidan förekommer det ibland inskrifter men det är sällsynt och i de fall då man kan läsa inskriften står det "NONETA" eller något liknande.

Den yngre gruppen präglades under perioden mellan ca 1225 och ca 1288. Motiven på åtsidan kan delas upp i fem grupper enligt Lagerqvist (Lagerqvist 1970:79). Alla har på frånsidan ett rutat kors. Äldre fas

1. Ett hjulkors som liknar mynten i första gruppen.
2. Ett kors med bokstäver eller punkter i korsvinklarna.
3. Kretsformigt placerade bokstäver.

Yngre fas

4. En dubbellinjig triangel med punkter mellan linjerna och en bokstav (P, B eller W) i mitten.

Efter ca 1288 ändras penningens motiv igen och blir enbart brakteater med ett stort W på åtsidan inom en pärlling (fig. 2). Vikten minskar dock lite till mellan 0.12 och 0.09 g. Dock fortfarande i relativt hög silverhalt i början. Med tiden blandade man i mer och mer koppar till myntslagningen troligtvis upphörde runt 1450.

Fram till perioden runt 1290 fanns det tre olika mynträkringar i Sverige, den götaländska (Västergötland, Dalsland och Värmland), den gotländska (Östergötland, Småland, Öland och Gotland) och den svealändska (Svealand och Norrland). I den gotländska räknade man 288 penningar på en mark (mark

Fig. 1. Penning daterad till 1140 - 1225 hittad i Hagby kyrka i Småland.

Millimeterskala till höger.

Fig. 2. W-brakteat daterad till troligtvis ca 1440 – 1450 hittad i Hagby kyrka i Småland.

Millimeterskala till höger.

är ett viktmått som är mellan 210-220 g). I den gotländska 384 penningar och i den svealändska 192 penningar (Holmberg 1995:65; Jonsson 1995:50). Efter denna tidpunkt slogs de olika mynträkningarna, förutom på Gotland, ihop till en enhetlig mynträkning, den svealändska.

2.2 Gotar/örtugar

Fig. 3. Gote daterad till ca 1361 - 1380 hittad i Hagby kyrka i Småland. Millimeterskala till höger.

Ca 1340 började man prägla goten, vilket motsvarade valören örtug (12 penningar) i den gotländska mynträkingen som var 288 penningar på en mark. Goten präglades fram till ca 1450 i fallande vikter. Under perioden 1340 till 1380 låg vikten på 1,37 – 1,29 g. Mellan 1380 och 1420 sjönk vikten till 1,10 – 0,95 g. 1420 till runt 1450 sjönk vikten ännu mer till 0,80 – 0,60 g. Dock var kopparhalten i gotarna mellan 1440 och 1450 högre.

Motivmässigt var det en liljeväxt (kopplig till Maria och tyskarnas symbol) inom en pärlring med texten "MONETA CIVITATIS" (dvs. mynt från staden). På frånsidan var det en bild av Guds lamm med en fana inom en pärlring och med texten "WISBCENCIS" (dvs. Visby) runt om. Dessa huvudmotiv på från- och åtsidan följde goten från 1340 till 1450 med vissa smärre förändringar och variationer (Lagerqvist 1970:103–107).

Inte mycket verkar ha hänt med de gotländska myntens motiv efter Valdemar Atterdags invasion 1361, utan man fortsatte som vanligt. Inte förrän ca 1450 ändrade man och då gick man över till den danska mynträkingen med hvid istället för gote och man kan ha upphört att prägla penningar).

2.3 Hvid/dansk mynträkning

Som jag nämnde i avsnittet innan så slutade gotlänningarna att prägla goten och troligtvis även penningen ca 1450. En förklaring till detta kan ha varit de inflationsmynt som Erik av Pommern stod bakom, som kom att kallas för "svarta gotar", då de bestod av koppar (Östergren & Jonsson 1998:114). Präglingen av hviden pågick från ca 1450 till ca 1530. Skillingen, som hade ett värde av 12 penningar, började präglas under Sören Norbys regi ca 1523 – 1525. Från 1535 började man igen att prägla skillingen till 1537. Motiven på åtsidan under perioden ca 1450 – 1455 var en version av den danska dynastins (Oldenburg) vapensköld med en bjälke horisontellt igenom inom texten "MONETA SIVITATIS". På frånsidan var det lammet med fanan som vi känner igen från tidigare perioder i den gotländska myntningen. Runt om fanns texten "WISBI CENSIS".

Mellan 1455 och 1480 gjordes smärre förändringar i t.ex. vapnet som blev spetsigt eller rundat nedtill. Texten ändrades också lite grann med att "SIVITATIS" böts ut mot "NOAIS", "NOVA" eller "NOVAWIS" (dvs. nya mynt). Motivet på frånsidan ändras också och lammet får med en kalk på vissa varianter. Vikten på dessa mynt ökar lite från de i perioden innan, 0,87 – 0,75 g.

Ca 1480 – 1500 fanns det några olika varianter motivmässigt. Bl. a. liknande myntet i den tidigare perioden med lammet, fanan och en kalk på frånsidan. Texten var "HONETA WISBYCENSIS" (dvs. mynt från Visby) och "AGNE DEI HISERERE MEI" (dvs. Guds lamm förbarma dig över mig). Vikten var mellan 0,80 – 0,75g och dateras 1480–90-tal. En märklig prägling där den danska kungen står som myntherre förekommer också. Då med ett krönt h över lammet och fanan på åtsidan och en tom sköld med ett stort kors vilket refererar till den danske kung Hans. Texten på dessa var "IOHES DG-R DACE" (Hans med Guds nåde Danmarks kung) och (HON/ETA/WIS/BVE). Vikten är 0,80g och dateras till 1480-talet (Lagerqvist 1970:155–158).

Ca 1500 – 1520 var motivet åter liljeväxten på åtsidan och lammet med fanan och kalken på frånsidan. Texten var ”HONETA SIVITATIS” (dvs. stadens mynt) och ”+AGNE DEI HISERERE HEI”. Vikten på dessa låg på mellan 0,80 – 0,65 g (Lagerqvist 1970:155 & 158).

Mellan ca 1523 – 1525 lät Sören Norby prägla mynt med valören skilling (12 penningar) med sin vapensköld (1523), det krönte danska riksvapnet (1524-1525) på åtsidan och lammet med fanan på frånsidan. Texten lød ”+SEVERIN + S + NORBI + S” (dvs. Sören Norby) 1523, ”+SEVERIN + NORBI MONO WSB/IAEN/1524 eller 1525” (dvs. Sören Norby, mynt från Visby) och ”AGNE DEI HISERERE MEI”. Vikten låg på 2,67 – 2,30 g (Lagerqvist 1970:158–159).

Under 1520-talet präglades hviden med vapensköld med tvärbjälke på åtsidan och lammet med fanan på frånsidan. Texten lød ”MONETA WISBE” och ”AGNE DEI MI MEI”. Vikten låg mellan 0,80 – 0,75 g (Lagerqvist 1970:160).

1535 – 1537 präglades det skillingar igen med vapensköld med bjälke på åtsidan och lammet med fanan på frånsidan. Texten lød ”MONETA WISBEENSIS” och ”AGNE DEI MISERERE M[EI]”. Vikten låg mellan 1,37 – 1,20 g (Lagerqvist 1970:160).

3. Fynden

3.1 Allmänt

Totalt har 850 mynt registrerats fördelat på 105 fyndorter från det medeltida svenska fastlandet från Småland i söder till Norrbotten i norr (fig. 4). Geografiskt är det Götaland som är rikast på mynt fynd, Småland (306 ex.) följt av Östergötland (221 ex.), Öland (215 ex.) och Västergötland (69 ex.). I Svealand ligger Värmland (12 ex.) i topp följt av Uppland (5 ex.), Södermanland (3 ex.), Västmanland (2 ex.) och Närke (1 ex.). I Norrland tar Jämtland (9 ex.) täten följt av Ångermanland (4 ex.), Medelpad (2 ex.) och Norrbotten (1 ex.) (tab.1). 338 av dessa 850 ex. har hittats i landsortskyrkor, 202 i kloster, 124 i stadskyrkor, 24 i städer, 100 i borgar och 12 i landsbygdsmiljöer.

3.2 Perioden 1140 – 1225

Från denna period har 135 penningar registrerats i fynden vilket är 15,9 % av de totalt 850 mynt denna uppsats behandlar. Figur 5 visar en karta över de olika fyndplatserna samt mängden upphittade mynt på varje plats. Den berättar även att det är en stor spridning på mynten. Under denna period var det den gotländska mynträkningen som gällde för Östergötland, Småland och Öland, men det framgår tydligt att de inte stannade i enbart detta område utan mynten har även återfunnits i Ångermanland, Jämtland, Uppland, Södermanland, Värmland och Västergötland.

En anledning till denna spridning är att myntcirkulationen i främst Småland, Östergötland och Öland inte reglerades av kungamakten.

Spridningen under denna och de två följande perioderna följer liknande spår med den största tyngden av materialet i södra Sverige med enstaka fynd i Ångermanland, Jämtland, Norrbotten och Medelpad. En teori om hur materialet har hamnat i Norrland är att mynten kan ha kommit via Finland, (Jonsson muntligt). Det är även möjligt att de gotländska mynten hittade i Värmland har kommit in via Norge där de förekommer i skattfynden (Holmboe 1841).

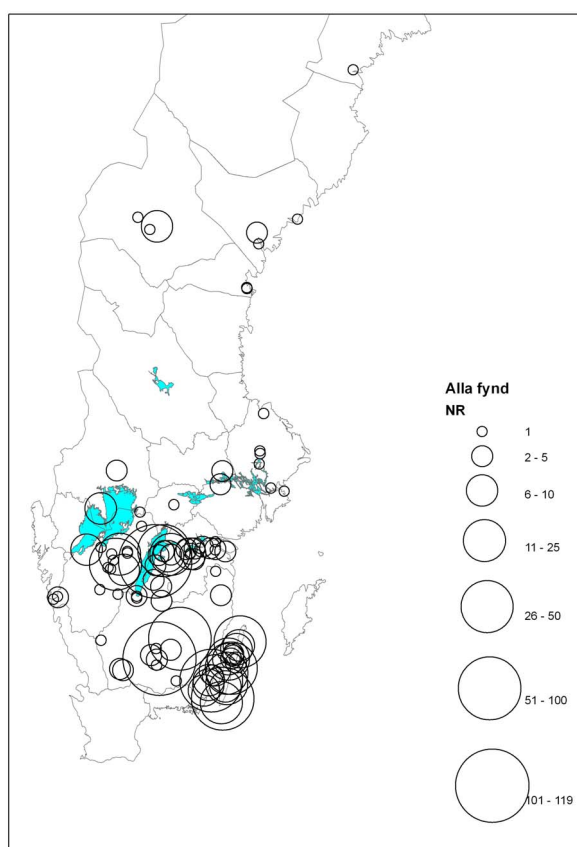

Fig. 4. Alla fynd med mynt från perioden 1140 – 1537.

3.3 Perioden 1225 – 1288

Här ser man en minskning av de gotländska myntfynden (fig. 6). Från denna period har man hittat 72 mynt eller 8,5 %. Även under denna period är spridningen stor och mynten återfinns i Ångermanland, Jämtland, Medelpad, Uppland, Västmanland, Södermanland, Värmland, Västergötland, Östergötland, Småland och Öland. Spridningen under denna period skiljer sig inte så mycket från den innan. Att det rör sig om färre mynt kan ha sin förklaring i att perioden är kortare (63 år jämfört med 85 innan). Fram till 1250 var gotländska mynten den lokala valutan i Östergötland, Småland och Öland. Därefter var myntcirkulationen reglerad till förmån för kungliga mynt efter gotländsk mynträkning.

3.4 Perioden 1288 – 1420

Under denna period ökar antalet mynt till 127 st. eller 14,9 % (fig. 7). Enligt fynden verkar cirkulationen av mynten ha minskat drastiskt då det enda fyndet i det område som den svealändska mynträkningen gäller är ett mynt i Piteå kyrkby. Här finns även goten med, då den började präglas ca 1340. Fördelningen är 52 gotar och 75 W-brakteater fördelat på 72 fyndorter. De landskap som fynden återfunnits i är Norrbotten, Värmland, Västergötland, Östergötland, Småland och Öland.

En anledning till att mängden mynt ökar under perioden 1288 – 1420 är troligen för att perioden är längre (132 år) än de andra perioderna, dvs. ca 55 % längre jämfört med den näst längsta perioden som är den första 1140 – 1225 vilket blir 85 år. En annan anledning kan vara att man ca 1340 började prägla goten vilket hade samma valör som örtugen på fastlandet som inte började präglas förrän 1370 (Jonsson 2011:11). Alltså ser vi två valörer av gotländska mynt från 1340 till 1450, även om inte W-brakteaterna är så många till antal (75 stycken). En tredje anledning kan vara att ca 1363 upphör systemet med tidsbegränsade mynt på fastlandet och myntimporten börjar öka igen från andra europeiska länder. Runt 1380 upphörde även myntpräglingen på fastlandet till ca 1405 då den började igen (Jonsson 2011: 12-13).

3.5 Perioden 1420 – 1450

Under denna ser vi en dramatisk ökning av myntfynd med hela 471 st. eller 55,4 % av de material som denna uppsats behandlar finns

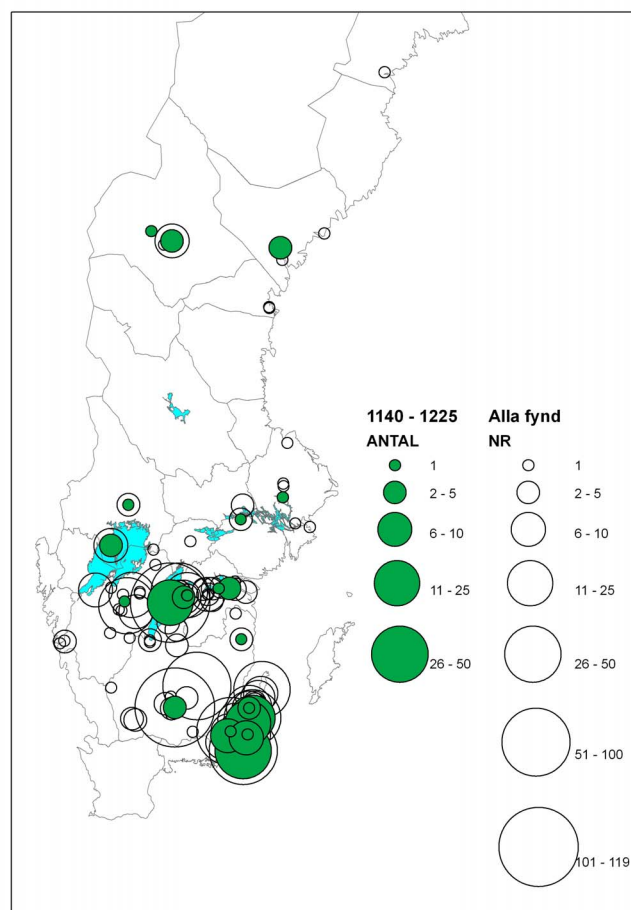

Fig. 5 Fynd med mynt från perioden 1140 - 1225

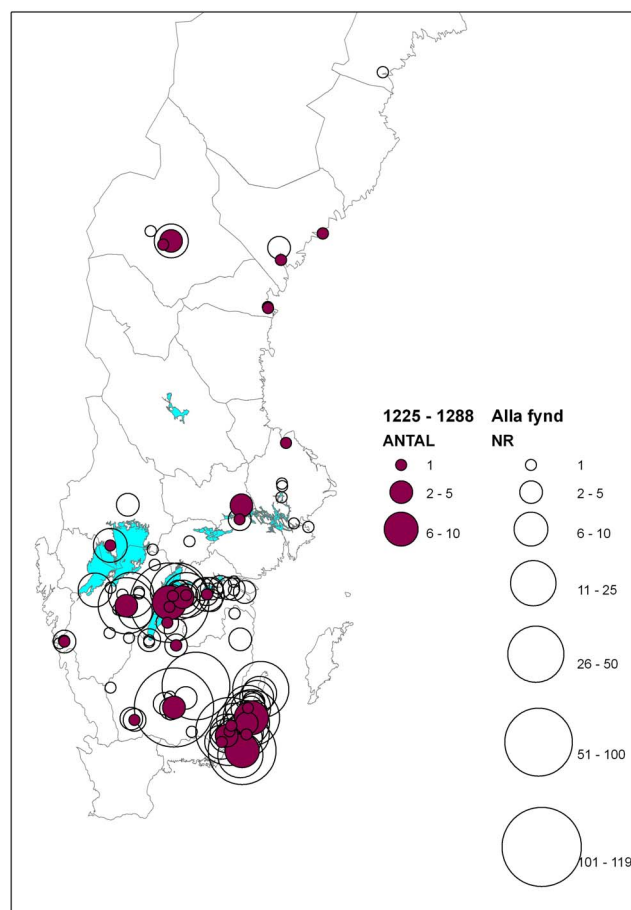

Fig. 6. Fynd med mynt från perioden 1225-1288.

representerade här (fig. 8). Spridningen är koncentrerad i södra och mellersta Sverige. Bara rena mängden tyder på att det ett mycket större antal mynt har varit i cirkulation under denna period än under någon annan, både senare och tidigare. De landskap som fynden återfunnits i är Uppland, Närke, Värmland, Västergötland, Östergötland, Småland och Öland.

Anledningen är dels en mycket kraftigt ökad myntning på Gotland tack vare att mynten har en högre kopparhalt, dels att myntningen på det svenska fastlandet var inställt mellan ca 1390 och ca 1405. Detta tyder på att det har varit en större mängd mynt i cirkulation under denna tid, men kanske också att på att de gotländska mynten kanske hade ett mindre värde än de övriga som cirkulerade, där av att de dels offrades i kyrkor, dels att de inte plockades upp igen efter att de tappats.

3.6 Perioden 1450 – 1500

Här ser vi en dramatisk minskning till det näst lägsta antalet på bara 30 mynt eller 3,5 % (fig. 9). Spridningen under denna period är liknande den under den förra, dock inga fynd i Mälarttrakten. De landskap som fynden återfunnits i är Värmland, Västergötland, Östergötland, Småland och Öland.

Runt 1450 går Gotland över till dansk mynträkning och mynten får en något mindre halt av koppar än tidigare. Samtidigt verkar myntningen ha minskat drastiskt. Att präglingen minskade kan man även se genom myntfynd av hvider på Gotland under samma tid (Moesgaard 1987:139, tabell 1).

En till tänkbar anledning kan vara att man tappat förtroendet för de gotländska mynten p.g.a. de svarta gotarna på 1440-talet.

3.7 Perioden 1500 – 1537

Här ser vi baserat på de fynd vi har idag en klar minskning med material till den lägsta nivån av alla, 1,7 % eller 15 mynt (fig. 10).

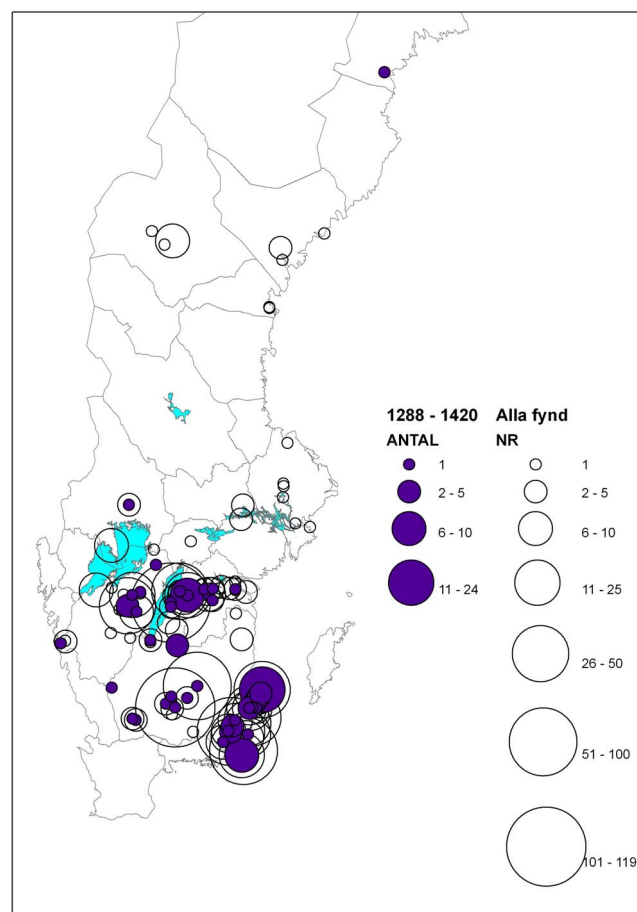

Fig. 7. Fynd med mynt från perioden 1288-1420

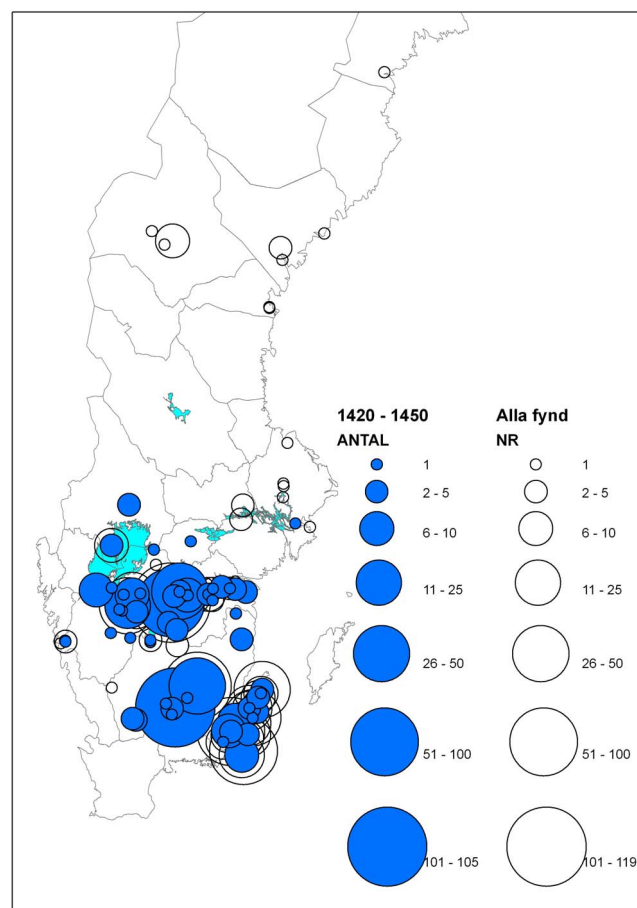

Fig. 8. Fynd med mynt från perioden 1420-1450.

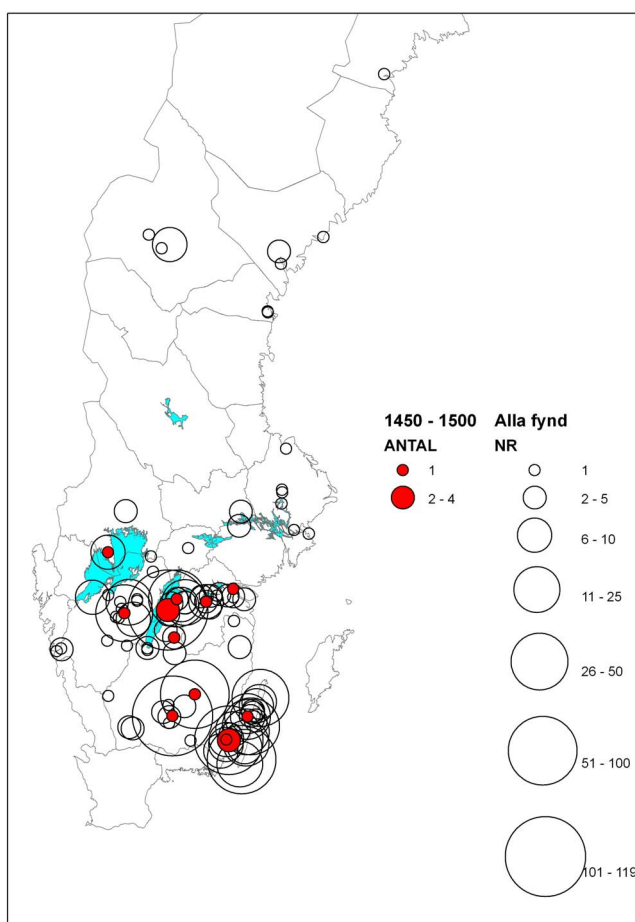

Fig. 9 Fynd med mynt från perioden 1450 - 1500

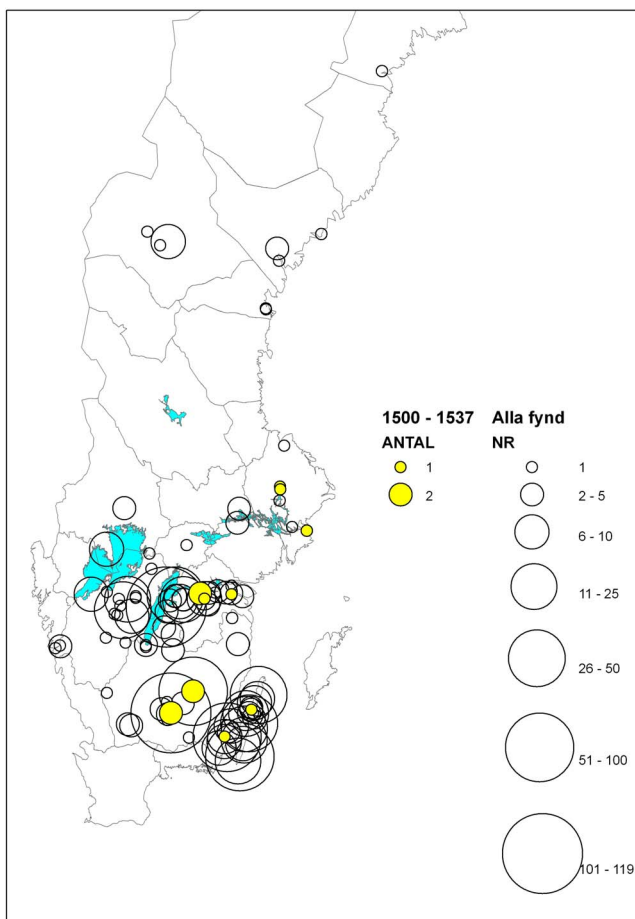

Fig. 10 Fynd med mynt från perioden 1500 - 1537

Även här skulle man kunna förklara minskningen från förra perioden genom att denna är kortare (37 år jämfört med 50 år för den innan). Spridningen av materialet visar att mälardistriktet är kraftigt överrepresenterat med 20 % av fynden. Dessa mynt har troligen kommit in genom Sören Norby som var en dansk amiral. Han använde bl.a. de mynt han lät prägla på Gotland för att betala sina trupper som under slutskedet av Gustav Vasas befrielsekrig försvarade Stockholm. Det finns stöd i de många fynden i Åbotrakten av Sören Norbys mynt där hans trupper höll viktiga fästet (Talvio 2007:203-205)

3.8 Analys och diskussion

Här tänkte jag gå igenom lite mer noggrant, som utrymmet tillåter, hur och varför materialet kan ha den spridningen det har under de olika perioderna. Den gotländska myntningen startade ca 1140 med präglingen av penningen i nästan rent silver och dateras med hjälp av ett fynd från Burge i Lummelunda på Gotland med t.p.q. (terminus post quem vilket betyder slutmynt) 1143 (Jonsson 1997:7 och 12).

Att Småland, Östergötland och Öland är så överrepresenterade i antalet myntfynd har sin förklaring i att det var den gotländska valutan som gällde i det området fram till ca 1250. Det bör även noteras, utifrån spridningskartorna och tab.1, framgår att det hela tiden har varit en relativt stor cirkulation av gotländska mynt på Öland jämfört med de övriga landskapen under alla perioder, trots kungamaktens försök till myntreglering 1250.

Vad kan detta då säga om den gotländska ekonomin? Vid myntningens början ca 1140 gick det bra ekonomiskt för gotlänningarna, vilket bl.a. kan ses på byggandet av kyrkor och bra silver i mynten. Men på 1300-talet började det dock gå utför med mer koppar i mynten. Händelser som digerdöden ca 1350 och Valdemar Atterdags invasion 1361 gjorde att befolkningsmängden troligen minskade drastiskt (Östergren & Jonsson 1998:113). Detta ledde i sin tur till att ekonomin fick sig en törn den inte kunde återhämta sig ifrån med ännu mer koppar i mynten. Som jag nämnt ovan är en möjlig förklaring till varför den största toppen i den gotländska

myntningen inte kom förrän mellan 1420-1450 kan vara att det var ett sista försök att återuppliva ekonomin. Tyvärr gick det inte och mängden gotländska myntfynd tyder på att myntningen och därmed cirkulationen minskade drastiskt efter 1450 (tab. 2). Det här är förutsättningarna för exporten till fastlandet.

Vad säger då fyndkontexten om vilka som använde dessa mynt? Med ledning av fyndmiljöerna (tab. 3) kan man emellertid göra vissa antaganden, t.ex. i vilka miljöer som människorna hanterade mynten och att mynten var var mans egendom. Det var inte munkarna/prästerna själva som offrade mynten vid altaret utan mer troligt kyrkans besökare. Mynten kom antagligen in till det medeltida svenska fastlandet via handelsmän. Därifrån kan de ha spridit sig till främst till lantbefolkningen, städernas borgare och hantverkare, dvs. alla som handlade med mynt. Sen kan mynten t.ex. ha donerats/offrats till kyrkan.

Som vi ser i tab. 3 så ligger fokus, när det gäller fyndkontext, i landsortskyrkor. Min teori till detta är att det helt enkelt bodde flera ute på landet än i städerna. Att kloster är den andra fyndkontexten med flest myntfynd kan kanske bero på pilgrimsfärder. En annan är att fast det bodde färre människor runt kloster och i städer så var de rikare än folket på landsbygden.

4. Sammanfattning

Runt 1140 började Gotland att prägla egna mynt, penningen, efter att tidigare ha importerat mynt främst från England och Tyskland. Ca 1340 började man prägla goten på Gotland som motsvarade valören örtug på fastlandet, dock hade de inte samma värde då det var olika

mynträknningar. Ca 1450 övergav man goten och troligen också penningen och gick över till den danska mynträkning med hviden och skilling och mynträkningen pågick till 1537.

Spridningen av dessa (850 mynt) som denna uppsats handlar om har varit från Norrbotten i norr till Småland i söder. Den största koncentrationen av myntfynd finns i Småland (306 mynt), Östergötland (221 mynt) och Öland (215 mynt) som tillsammans har 87,3 % av materialet detta arbete behandlar, (tab. 1).

Fördelningen på de gotländska myntfynden över perioderna börjar med 135 ex. under perioden 1140-1225. Perioden efter, 1225-1288, har 72 ex. följt av perioden 1288-1420 med 127 ex. 1420-1450 är den period med flest antal mynt med hela 471 ex. Efterföljande perioder som 1450-1500 och 1500-1537 minskar dock myntfynden kraftigt till 30 ex. resp. 15 ex. (tab.2).

När det gäller fyndplatserna står landsortskyrkor för majoriteten av myntfynden, 388 mynt eller 45,7%. På andra plats kommer kloster som hade 202 mynt eller 23,8 % följt av stadskyrkor med 124 mynt eller 14,6 %. De tre kvarvarande kategorierna jag delade upp fynden i är städer med 24 mynt

Landskap	Antal myntfynd	Antal mynt i %
Jämtland	9 ex.	1,06 %
Medelpad	2 ex.	0,24 %
Norrbottnen	1 ex.	0,12 %
Närke	1 ex.	0,12 %
Småland	306 ex.	36,00 %
Södermanland	3 ex.	0,35 %
Uppland	5 ex.	0,58 %
Västergötland	69 ex.	8,11 %
Värmland	12 ex.	1,41 %
Västmanland	2 ex.	0,24 %
Ångermanland	4 ex.	0,47 %
Östergötland	221 ex.	26,00 %
Öland	215 ex.	25,30 %
Totalt	850 ex.	100 %

Tab. 1. Fördelning av myntfynd efter landskap.

Period	Antal mynt	Antal mynt i %
1140-1225	135 ex.	15,9 %
1225-1288	72 ex.	8,5 %
1288-1420	127 ex.	14,9 %
1420-1450	471 ex.	55,4 %
1450-1500	30 ex.	3,5 %
1500-1537	15 ex.	1,8 %
Totalt	850 ex.	100 %

Tab. 2. Fördelning av myntfynd efter period.

Fyndplats	Antal fyndplatser	Antal mynt	Antal mynt i %
Landsortskyrkor	69	388 ex.	45,7 %
Stadskyrkor	4	124 ex.	14,6 %
Kloster	6	202 ex.	23,8 %
Städer	12	24 ex.	2,8 %
Borgar	7	100 ex.	11,7 %
Landsbygdsmiljöer	7	12 ex.	1,4 %
Totalt	105	850 ex.	100 %

Tab. 3 Fördelning av myntfynd efter fyndplats.

eller 2,8 %, borgar med 100 mynt eller 11,7 % och övrigt som innebär t.ex. byar, landsbygd, hamnar och handelsplatser med 12 mynt eller 1,4 %, (tab. 3).

5. Referenser

Holmeboe, A. C. 1841. *De Prisca re monetaria Norvegiae et de numis seculi duodecimi nuper repertis*. Diem Natalem Augustissimi Regis Caroli Ioannis ab Universitate Regia Fredriciana die XXVI Januarii MDCCCXLI celebrandum indicit Collegium Academicum. Christiania.

Jonsson, K. 1997. Hansatiden på Gotland i ett numismatiskt perspektiv. *Gotländskt arkiv* 1997, 7-18. Visby.

Jonsson, K. Nordlind U, Wiséhn I (red.) 1995. *Myntningen i Sverige 995-1995*. Numismatiska Meddelanden XL.

Jonsson, K. 2011. Myntfynden i landsortskyrkor i det medeltida Sverige. *Myntstudier* 2011:1, 1-16.

Klackenberg, H. 1992. *Moneta nostra. Monetarisering i medeltidens Sverige*. Lund.

Lagerqvist, Lars O. 1970, *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt*. Stockholm.

Malmer, B. 1980, *Den senmedeltida penningen i Sverige*, Stockholm.

Moesgaard, J. C. 1987. Kirkegulvmønter fra Gotland, *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1987:6, 134-140.

Myrberg, N 2008, *Ett eget värde. Gotlands tidigaste myntning, ca 1140-1220*. Stockholm.

Talvio, T. 2007. The coins of Sören Norby, *Magiser Monetae. Studies in Honour of Jörgen Steen Jensen* (red. M Andersen, H. W. Horsnäs & J.C. Moesgaard). Köpenhamn 2007, 203-206.

Östergren, M. & Jonsson, K. 1998, Varför fick Gotland dansk mynträkning vid 1400-talets mitt? *Ord med mening. Festschrift til Jörgen Steen Jensen* (Moesgaard, J.C. & Nilsen, P. red.). Taastrup 1998, 112-116.

Muntliga uppgifter: Kenneth Jonsson

Stockholms
universitet